

SURİYELİ MÜLTECİ KADINLARIN ENTEGRASYON SÜRECİNDE SOSYAL AĞLARIN OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ

Banu DEMİRBAŞ¹
Handan AKYİĞİT²

ÖZET

Suriye’de 15 Mart 2011 tarihinde, Arap Baharı olarak bilinen gösteriler ile başlayan ve nisan ayı itibariyle hız kazanan çatışmalar ülkeyi bir iç savaşa sürüklemiştir. İç savaşın ülke geneline yayılması ve hayatın yaşanmaz hale gelmesiyle birlikte, temel ihtiyaçlarını ve güvenliklerini karşılayamaz duruma gelen Suriyeliler çareyi sığınma haklarını kullanarak ülkelerini terk etmekte bulmuşlardır. Suriye ile geçmişten bu yana güçlü tarihi, kültürel ve komşuluk bağları olan Türkiye, krizden etkilenen Suriye vatandaşları için “açık kapı politikası” izlemiş ve dört yıl içerisinde %44’lük kabul oranı ile Suriye’ye komşu ülkeler arasında en fazla Suriyeli mülteciyi kabul eden ülke konumuna gelmiştir. Yine BMMYK verilerine göre, Türkiye’deki bütün Suriyeli mültecilerin % 49.2’si kadınlar ve çocuklardır. Bu oran kadınların göç sürecinden en çok etkilenen gruplar arasında yer aldığını ve incelenmesi gereken riskli bir grup olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Suriyeli mülteci kadınların uyum sorunlarını aşmak ve buldukları ülke ile toplumsal ilişkileri sağlama almak amacıyla güvendikleri sosyal ağlar ise pozitif etkiye sahip olmanın yanında negatif bir etkiyi de beraberinde getirmekte olup onları başka sorunlara sürüklemektedir. Bu sorunlar suça olan yönelimi de artırmakla birlikte sosyal ağların karanlık yüzünü gözler önüne sermektedir. Çalışmada öncelikli olarak kurumsal açıklamalar bağlamında Suriyeli mülteci kadınların buldukları ülkelere dahil olma sürecinde sosyal ağların olumlu yönlerine dikkat çekilmiştir. Daha sonra özellikle Suriyeli mülteci kadınların yaşadığı sorunlar ve onları suça iten faktörlerde sosyal ağların olumsuz yönleri literatür derlemesine bağlı olarak ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: göç, zorunlu göç, mülteci kadınlar, sosyal ağ

POSITIVE AND NEGATIVE EFFECTS OF SOCIAL NETWORKS ON THE INTEGRATION PROCESS OF SYRIAN REFUGEE WOMEN

ABSTRACT

On March 15, 2011, in Syria, conflicts that began with the protests known as the Arab Spring and gained momentum as of April, led the country into a civil war. With the spread of civil war throughout the country and life becomes uninhabitable, the Syrians, who could not meet their basic needs and security, started to leave their country by using their right to asylum. Turkey, which has strong historical, cultural and neighborhood ties with Syria from past to present, follow “open door policy” for Syrian citizens affected by the crisis. In addition, Turkey has become a country that accepts a maximum of Syrian refugees in four years with a 44% acceptance rate among Syria's neighboring countries. According to UNHCR data, 49.2% of all Syrian refugees in Turkey are women and

¹Y. Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü, banudemirbas95@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak., Sosyoloji Bölümü, hakyigit@sakarya.edu.tr

children. This ratio shows that women are among the most affected groups in the immigration and they are a risky group to be examined. In this context, it is an important necessity to overcome the adaptation problems of Syrian refugee women and to maintain social relations with the countries in which they are located. For this purpose, the social networks of Syrian refugee women should be considered. These problems not only increase the orientation to crime, but also reveal the dark side of social networks. In this study, firstly, positive aspects of social networks in the process of inclusion of Syrian refugee women in the context of institutional explanations have been pointed. In addition to having a positive effect on social networks, it also brings a negative effect, and drags Syrian women to other problems.

Keywords: migration, forced migration, refugee women, social networking

GİRİŞ

Göç, insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe dayanan, farklı nedenlerle farklı bölgelere giderek yerleşim yerini geçici ya da kalıcı olarak terk etme durumu olarak tanımlanabilir. Ancak geçmiş insanlık tarihine kadar dayanan bu olguyu, sadece “bir yerden bir yere göç etmek” olarak ifade etmek doğru değildir. Göçü gerekli kılan sosyokültürel ve ekonomik nedenleri ortaya çıkarmak ve etkileri üzerine düşünmek gerekmektedir. Bu bağlamda göç olgusunun içerisinde birçok kavramı barındırdığı görülmekte olup özellikle mülteci, sığınmacı ve göçmen gibi kavramların birbirine karıştırıldığı ancak birbirinden oldukça farklı anlamlar taşıdıkları bilinmektedir. Birbiri yerine kullanılan bu kavramların, özellikle Türkiye’ye 2011 yılından bu yana göç eden Suriyelilerin göçmen, mülteci ya da sığınmacı olarak tanımlanmaları konusundaki fikir ayrılığına neden oldukları görülmektedir.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM)’nin Göç Terimleri Sözlüğü’ne göre; “Göçmen teriminin, ‘kişisel rahatlık’ amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklenenlerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır.” (IOM, 2009, s. 22). Bu da göçmen kavramının, herhangi bir zorlama olmaksızın yerleşim yerini gönüllü olarak terk eden kişi olarak tanımlandığını göstermektedir. Mülteci ise, “İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” olarak ifade edilmektedir (IOM, 2009, s. 43). Belirtildiği üzere mültecilere göçmenlerden farklı olarak uluslararası anlaşmalarla özel statü ve hukuki koruma sağlanmaktadır. Bir diğer farklı kavram olan sığınmacı kavramı ise, “İlgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişilerdir. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler.” (IOM, 2009, s. 49). Sığınmacı, mülteci olarak uluslararası koruma arayan ancak statüleri henüz resmi biçimde tanınmamış kişiler olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda Suriyelilerin savaş ortamından kaçıp ülkelerini terk etmek durumunda kalmaları ve yaşamsal faaliyetlerini gerçekleştirememelerinden kaynaklı olarak mülteci statüsüne dahil edildikleri bilinmektedir. Suriyelilerin mülteci olarak kabul edilmesinde Türkiye’nin Suriye krizinden bu yana göç eden vatandaşlar için “açık kapı politikası”nı izlemesinin de payı oldukça fazladır.

2011’den bu yana Suriyeli mültecilerin ülkede yoğunlaşmasından kaynaklı akademik çalışmalara yoğunluk verilmesine rağmen özelde Suriyeli mülteci kadınlar üzerine yapılan

çalışmaların yetersizliği dikkat çekmektedir.³ Özellikle Suriyeli mülteci kadınların geldikleri topluma dahil olmak için cemaat, aile, akrabalık, arkadaşlık gibi “sosyal ağlar”ın rolü üzerinde durulması gerekmektedir. Bilindiği üzere sosyal ağlar, bireylerin bir veya daha fazla toplumsal ilişkiyle birbirine bağlanmış rollerini kapsamaktadır. Bu bağlamda mültecilerin göç ettikleri bölgelerde bulunan akrabaları, bölgeye uyum sağlanmasını kolaylaştırmaktadır. Örneğin, “Mardin’de yaşayan mültecilerin yarısından fazlasının (%54,5) Mardin’de akrabaları olduğu” gözlenmiştir (Apak, 2014, akt. Akyiğit, 2016, s. 154). Ancak bu sosyal ağların etkilerinin her zaman olumlu sonuçlar doğurmadığı zamanla anlaşılmıştır. Örneğin, “mültecilerde özellikle etnik veya dini yakınlık duygusuyla beslenen ‘güvenlik duygusu’, toplumsal denetiminin kuvvetli olduğu ‘sıkı bir ağ’ örülmesine özellikle de genç kadınların bu ağ içinde hapis olmalarına yol açtığı” belirtilmektedir (Granovette, 1974, akt. Akyiğit, 2016, s. 155). Türkiye’ye gelen Suriyeli mülteci kadınların güven ortamı sağlamak adına yöneldikleri bu ağların ileriki dönemlerde güvensiz ve yasa dışı işlerde çalışma gibi sorunları beraberinde getirdiği ve suça olan yönelimi arttırıcılığı yadsınamaz bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma, Suriyeli mülteci kadınların Türkiye’de maruz kaldıkları olumsuz yaşam koşulları ve güven ortamı sağlamak adına yöneldikleri sosyal ağların olumlu ve olumsuz yönlerini deşifre etmek amacıyla ele alınmaktadır.

YÖNTEM KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Sosyal ağların Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye göç etme ve entegrasyon sürecindeki etkilerine yönelik çalışmalar son zamanlarda hız kazanmaktadır. Bu çalışmada ise *tepkisiz araştırma yöntemi* aracılığıyla Suriyeli mülteci kadınların göç sürecindeki yerinin tespiti ve sosyal ağların olumlu ve olumsuz işlevsel etkileri Suriyeli mültecilerle ilgili yapılan alan araştırmaları bulgularından oluşan ikincil veriler kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışmanın temel inceleme alanını Kaya’nın (2017) *Türkiye’deki Suriyeliler İç İç Geçişler ve Karşılaşmalar* adlı çalışmasında yer alan nitel saha araştırmasından elde ettiği bulgular başta olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının hazırlamış oldukları sunumlar, raporlar oluşturmaktadır. Çalışmanın amaçları doğrultusunda ikincil verilerin analizi, Suriyeli mülteci kadınlar özelinde taranarak değerlendirilmesiyle sınırlıdır.

Suriyeli Mülteci Kadınların Göç Sürecindeki Yeri

Suriye’de 15 Mart 2011 tarihinde Arap Baharı olarak bilinen ve her geçen gün hız kazanan çatışmalarda en çok kadınların ve çocukların etkilendiği gözle görülür bir gerçektir. Bunun yanında Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı’nın hazırladığı rapora bakıldığında özellikle cinsiyete dayalı şiddetin bir savaş silahı olarak kullanıldığı, Şam’ın da aralarında bulunduğu yedi şehirde tecavüz vakalarının belgelendiği ve bu tecavüzlerin hükümet karşıtı gösteriler sırasında, güvenlik noktalarında veya gözaltı yapılan yerlerde gerçekleştiği bulgusuna dikkat çekilmektedir. Suriye İnsan Hakları Merkezi (SNHR)’nin 2013 Kasım ayında yaptığı bir açıklamada ise, güvenlik güçlerinin düzenlediği operasyonlarda 10 binden fazla kadının hayatını kaybettiği ve 7 binden fazla kadının ise cinsel şiddete maruz kaldığı belirtilmektedir. Savaşın yıkıcı etkilerine katlanamayan kadınlar ise çareyi göç etmekte bulmakta ve göç ettikleri yerlere savaşın psikolojik ve fiziksel etkilerini götürmektedirler. Bu nedenle istatistiksel verilere bakıldığında kadınların daha çok göç ettiğine ve savaştan daha çok etkilendiğine dikkat çekilmektedir. Bu durum Castles ve Miller’e (2008) göre göçün kadınlaştığını göstermektedir. Göçün kadınlaşmasından kast edilen ise, göç sürecine bağımsız katılan kadınların daha rahat hareket etmesi sonucu göç edenlerin yarısını oluşturması olarak ifade edilmektedir (Barın, 2015).

³Türkiye’de, her geçen gün artan mülteci sayısına dikkat çekmek, özelde Suriyeli mülteci kadınların sorunlarını saptamak ve bu sorunlara çözüm önerilerinde bulunmak amacıyla temelde şu çalışmalar yapılmıştır: AFAD, 2014, Türkiye’deki Suriyeli Kadınlar; IHH, 2015, Suriyeli Kadınlar Bitmeyen Acılar Kaybolmayan Umutlar; KADEM, 2016, Türkiye’deki Suriyeli Kadınlar: Suriyeli Kadınlar ve Hukuki Sorunlar; MAZLUM-DER, 2014, Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu.

Çareyi göç etmekte bulan; savaşın sosyal, psikolojik ve fiziksel şiddetini gittikleri yerlere götürmek zorunda kalan Suriyeli mülteci kadınlar, bu defa da temel ihtiyaçlarını karşılama, yaşam koşullarının farklılaşması ve yaşanan sıkıntılarla baş edilmesi gibi konularda uyum sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Mazlum-Der'in (2014) raporuna göre, özellikle temel gereksinim olan barınma konusunda büyük sıkıntılar yaşandığı, sosyoekonomik durumların farklılaşmasından kaynaklı olarak barınma olanaklarının da farklılaştığı görülmekle birlikte genel olarak yaşanan yerlerin insani koşullardan uzak olduğuna dikkat çekilmektedir. Suriyeli mülteciler arasında yeterli yatırıma sahip olup iyi evler alan aileler bulunsa da evlerin genelinin yüksek kirali olmasına rağmen bodrum katı, depo ve ambar tarzı yerlerde yaşam mücadelesi verildiği gözler önündedir. Suriyeli mülteci kadınlar, düşük istihdam oranı ve toplumsal cinsiyet rollerinden dolayı günlerinin büyük kısmını bu sağlıksız ve insani koşullardan uzak konutlarda geçirmek zorunda kalmaktadırlar. Zor koşullar altında ev ve çocuk bakımı gibi sorumlulukları da üstlenen kadın için hayat, daha da zor bir hal almaktadır. Yaşanan yerlerin insani koşullardan uzak olması, sosyoekonomik faktörlerin el vermemesi gibi nedenler sağlık sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Yeterli beslenememe ve öz bakımı sağlayamama gibi durumlar kadınların daha çabuk hastalanmasına yol açmaktadır (Barın, 2015). Kendi ülkelerindeki sistemden farklı bir sağlık sistemiyle karşılaşan Suriyeli mülteci kadınların hastanelere zorunda kalmadıkça gitmek istemedikleri, buna bağlı olarak kayıt altına alınmayan çok sayıda Suriyeli kadının da sağlık hizmetlerinden faydalanamadıkları bilinmektedir (Barın, 2015).

Başka bir sorun ise, psikososyal destek eksikliği sorunudur. Çok sayıda mülteci, başka bir ülkeye geldiklerinde yeni sosyal çevreye ayak uydurmak adına maddi ve manevi eksikliklerle kendi başlarına mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Bu da sosyal ve psikolojik desteği kendi kendilerine sağlamak durumunda olduklarının bir göstergesidir. Farklı bir kültür ve toplumda yaşamının ve uyum sağlamaya çalışmanın stresli bir durum olduğu da gözle görülür bir gerçekliktir (Buz, 2004). Özellikle savaşın fiziksel ve psikolojik izlerini gittikleri ülkeye de götürmek durumunda kalan mülteci kadınların danışma merkezlerinden faydalanamaması temelde büyük sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Rehabilitasyon eksikliği ve toplumsal organizasyonun yeterli olmaması mülteci kabul eden diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de eksikliği giderilmeyen bir durumdur (Sayın, Usanmaz, & Aslangiri, 2014).

Suriyeli mülteci kadınların karşılaştıkları bir diğer sorun ise istihdam sorunudur. AFAD'ın (2014) yapmış olduğu araştırma raporuna bakıldığında, Suriyeli mülteci kadınların çalışma oranlarının oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Çalışanların büyük kısmının tekstil atölyelerinde düşük ücretle çalıştıkları, tarımın geliştiği yerlerde mevsimlik işçi olarak istihdam edildikleri ve yine düşük ücretlerle nakış işçiliği yaptıkları bilinmektedir. Bunun yanında temizlik işlerinde, kuaför yanında ve tezgaharlık gibi işlerde çalışan kadınların da var olduğu raporda belirtilmiştir. Buna bağlı olarak kadınların düşük ücretle istihdam edilmesinin güvenlik ve dil sorunlarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu bağlamda zor şartlar altında yaşam mücadelesi veren Suriyeli mülteci kadınlar, kamusal alanda kendilerini var etme mücadelesiyle karşı karşıya gelmektedirler. Düşük ücretle istihdam edilmeleri ve ekonomik kalkınmayı sağlayamamaları hem çocukları hem de kendileri açısından istismar ve sömürüyü beraberinde getirmektedir. IHH'nın 2015'de yayınlamış olduğu rapora göre kadınların karşı karşıya kaldıkları en büyük problemlerden biri küçük yaşta yapılan evliliklerdir. Raporda küçük yaşta evliliklerin en önemli sebebinin maddi yükü azaltma olarak görüldüğü belirtilmektedir. Ayrıca ailelerin dedikodu ve cinsel tacizden kurtulmak adına erken yaşta evlendirme yolunu seçtikleri düşünülmektedir. Ne yazık ki bu evlendirmeler başlık parası verilerek yapılmaktadır. Savaşla birlikte evin geçimini de

sağlamak zorunda kalan Suriyeli kadınların bu yolu seçmek zorunda kaldıkları da raporda belirtilmektedir.⁴

Göç Etme Süreci ve Sosyal Ağların İşlevselliği

“Göç, insan gruplarının mekansal hareketliliğinin yanı sıra yaşam tarzları, sosyal ilişkiler, toplumsal cinsiyet rolleri, sınıf ve statü, örgütlenme ve ağlar, kültürel uyum ve çatışma süreçleri gibi diğer birçok boyuta sahip çok katmanlı bir toplumsallığı ifade eder.” (Kaya, 2017, s. 41). Bu bağlamda göçün, toplumların ve bireylerin yaşamını siyasal, ekonomik, sosyal ve psikolojik bakımdan etkilediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü göç, tüm dünyayı dolaylı ya da doğrudan ilgilendiren sosyolojik bir olgudur.

Göç eden birey karşılaştığı tüm olumsuzlukları geride bırakmak ve yeni bir düzen kurmak adına zorlu bir yolculuğa çıkmaktadır. Bu yolculuk sırasında, ekonomik zorlukları ve kültürel bağlanamayışlığı birlikte yaşamaktadır. Geldiği yerdeki tutunamayışlığı gittiği yere götürmesiyle birlikte mültecilerin yaşadığı uyum sorununun kendini göstermeye başlaması üzerinde durulması gerekmektedir. Bu uyum sosyal ağların oluşumu ile ilgili bir uyum sorunudur. Zorlukları kolaylaştırmak adına mülteciler, çeşitli temas ve ilişki yollarını harekete geçirip sosyal ağlar inşa ederler. Göç eden bireylerin bu ağları iyi geliştirmesi ile birlikte topluluk üyelerinin bir yerden başka bir yere göçü görece güvenli ve risksiz kaynak haline gelir (Kaya, 2017). Sosyal ağlar açısından Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye olan göçü düşünüldüğünde, özellikle hemşerilik ve akrabalık unsurlarının önemli bir rol oynadığı dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bu ağların Suriyeli mültecilerin Türkiye’deki akrabaları ile dayanışma ve yardımlaşma bağlarını gerçekleştirdiği bilinmektedir.⁵

Akrabalık ve aile bağları, kültürel ve ekonomik sermayeyi sağlamanın yanında barınma, iş bulma ve bürokratik işlemlerin halledilmesini sağlama gibi konularda destek sağlamaktadır (Castles & Miller, 2008).⁶ Bu yardımlaşma ve dayanışmanın sınırları ortadan kaldırdığı, dil, din, etnik köken gibi unsurların çizilen sınırlara bir meydan okuma gösterdiği dikkat çekmektedir. Suriyeli mültecilerin Türkiye’deki akrabaları tarafından karşılanması ve yardım

⁴İHA’nın 8 Mart 2016 tarihli haberine göre, Suriye’deki iç savaştan dolayı ülkesini terk etmek zorunda kalan ve erken yaşta teyzesinin oğluyla evlenmek zorunda bırakılan çocuk gelinin ölümü mahkum edilişi sosyal ağların olumsuz rolünü gözler önüne sermektedir. Haberde, “Edinilen bilgiye göre, Suriye’nin Halep şehrinde yaşayan Mafe Zafur (15), 2015 yılı Ağustos ayında teyzesinin oğlu İbrahim Hüseyin ile evlendirildi. Daha sonra kocası ile birlikte Türkiye’ye gelerek Kayseri’de yaşamaya başlayan Zafur’un evliliği sadece 6 ay sürdü. Kocasını tarafından terk edilip sokağa atılan Zafur, yaklaşık 1 ay önce Gaziantep’in Şehitkamil ilçesi İncesu Mahallesi’ndeki kırsal alanda bulunan besi çiftliğinde çalışan ağabeyi Cihat Zafur’un yanına geldi. Annesi ile diğer 6 kardeşi Suriye’de olan Mafe Zafur, eşi tarafından terk edildikten sonra, besi çiftliğinde çalışan ağabeyi Cihat Zafur (19) ve amcasının oğlu Cuma Zafur (14) ile birlikte bir kamyonetin kasasında yaşamaya başladı. Mafe Zafur’un son zamanlarda ağır bir bunalım yaşadığı öğrenildi. Mafe Zafur’un sabah saatlerinde yalnız olduğu bir sırada, içinde bulunduğu psikolojik durumu kaldıramadığı için çiftlikte bulunan av tüfeğini boynuna dayayarak tetiği çektiği iddia edildi.” (Kaynak: <http://www.ih.com.tr/haber-suriyeli-cocuk-gelin-kadinlar-gununde-canina-kiydi-542062/>) (Erişim Tarihi: 21.11.2018).

⁵Sosyoloji Derneği’nin Ankara’daki Suriyelilerin Mültecilik Deneyimleri adlı alan araştırmasında, “Akrabalarımız bizden önce buraya gelmişlerdi. Bize de buraya gelmemizi söylediler. Hem Ankara, Gaziantep’ten, İstanbul’dan daha ucuz. Daha az parayla yaşayabiliyoruz. Tabii ki iş imkânları da daha fazla.” (s. 41). 57 yaşındaki Suriyeli erkek katılımcının akrabaları vasıtasıyla Ankara’ya göç ettiklerine değinmiş olup ifadeler sosyal ağların rolüne ışık tutmaktadır.

⁶İHH’nin Suriyeli Kadınlar: Bitmeyen Acılar Kaybolmayan Umutlar Nisan 2015 Raporu’nda değinilen “Suriyeli Kadınların Başarı Öyküleri” ifadelerine bakıldığında, Um Muntasır adlı Suriyeli bir kadının, dört erkek çocuk annesi olduğuyla ve bir oğlunun çatışmalarda şehit düştüğüyle karşılaşmaktadır. Kimya fakültesinden mezun olan Um Muntasır, karşılaştığı bütün zorluklarla başa çıkabilecek yapıda güçlü, eğitilmiş ve bilinçli kadınlardan biridir. En büyük dileği, ömrü yettikçe savaşta şehit olan kişilerin ailelerine elinden gelen yardımı yapmaktır. Bu isteği onu bir dikiş nakış atölyesi açmaya yöneltmiştir. Reyhanlı’da açılan bu atölyeyle ilgili konuşulduğunda, Um Muntasır, yaşadıklarını şu sözlerle anlatmaktadır: “Atölye açma fikri oğlum Muntasır öldükten sonra aklıma geldi. Oğlumun bir arkadaşının da desteğiyle sosyal yardım projesi olarak başlayan bu çalışmadan kazanılan paranın dörtte biri şehit ailelerine bağışlanıyor. Hayatta öğrendiğim en önemli şey, herkesin hiç kimseye muhtaç kalmayacak ve diğer insanlara yük olmayacak şekilde çalışması gerektiğidir. Yüce Allah’a ve adaletine inancımı ve güvenimi hiçbir zaman kaybetmedim. Bu proje bence bir ümmet projesidir.” diyerek iş edinmesine yardımcı olan kişinin kendisiyle aynı etnik kökenden gelen ve kendisi gibi Suriyeli olan bir tanıdığı sayesinde ulaştığını belirtmiş olup sosyal ağların olumlu rolüne vurgu yapılmakla birlikte diğer Suriyeli mülteci kadınlara da örnek olacak ifadelerde bulunmuştur. (s. 41).

desteğini görmesinin bu bağlamda gerçekleştiği düşünülmektedir.⁷ Göç eden bireylerin yerleşecekleri yerleri seçerken genellikle arkadaşlarının, aile üyelerinin ya da kendi ülkelerinden göç ederek daha önce oraya yerleşmiş tanıdıklarının gittikleri yerleri tercih etmesi temel bir göç prensibi olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaya & Kıracı, 2016). “Türkiye’deki Suriyeliler” çalışmasında⁸ Suriyeli mültecilerle dayanışma ve yardımlaşmada akrabalık ve aşiret bağları rolünün önemine dikkat çekilmiştir. Avukat bir mülteci olan Kobanili Sofya şunları ifade etmiştir:

“Dayanışmanın temelinde akrabalık ve insaniyet var. Kimse akrabasını bir kenara atamaz, insaniyetin en yüksek düzeyi akrabalıktır, o nedenle akrabalar birbirine sahip çıktı.”⁹

Benzer şekilde Suriye’den göç eden bir öğretmenin ifade ettikleri de akrabalık bağlarının göç sürecindeki önemini vurgulamaktadır:

“2015 yılında DAES’in Rakka’ya saldırmasıyla göç ettik, sınıra geldik. Burada Akçakale’deki akrabalarımıza telefon açtım, onlar geldi sınırdaki yüzbaşıyla görüştüler. Yazılı beyan verdiler akraba olduğumuza dair daha sonra beni aldılar karakola gidip ifade verdik ve bu tarafa geçtik akrabaların köyüne gittik. Sonra Urfa merkezde amcamın oğlunun yanına geldim ev kiraladım ev eşyalarım akrabalar yardım etti.”¹⁰

Görüldüğü gibi akrabaların beyanı ve şahitliği sınırı geçmek konusunda Suriyeli mültecilere kolaylık sağlamaktadır. Onların referansı önemli bir kaynağı ifade etmektedir.

Suriye’deki iç savaş neticesinde gerçekleşen göç, akrabalık bağlarının önemini ortaya koysa da kamuoyunda Suriyelilere yönelik önyargıların belirli bir süre ilişkileri olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir:

“Türkiye halkı hepimize yardım etti, akrabalarımızdan İsmail G. bize yardım etti ev tahsis etti. Savaşın başladığı yıllarda benim hakkımda tutuklama kararı çıkardılar. Urfa’daki akrabalarımızı aradım yardıma ihtiyacım olduğunu söyledim daha sonra kapıdan geçip Urfa’ya geldim. Akrabalarımız şehirdeki odasını bana tahsis etti savaşın şiddeti artınca ailemi de alıp bir hafta evlerinde kaldık. Daha sonra ben Akçakale sınır kapısına gittim gelen aileleri karşıladım. Akrabamız da yardım toplayıp getirmişti ev eşyası, halı, gıda malzemesi be benzeri malzemeler... Bana para teklif etti maaş bağlamak istediler fakat ben kabul etmedim. Millet olarak geldik bize sahip çıktılar. Gaziantep’deki akrabalarım ev ve iş vermişler göç edenlere Urfa’dakiler ise Türkmenlere iş buldular, Urfa Türk Ocakları bize yardım etti gıda yardımı yaptı. Belediyelerimiz bize yardım etti, platform bize yardım etti insanlar bizim genelde mazlum olmamamıza baktı. Ama Türkmen olduğumuzda daha hassas davrandılar. ‘Türkmensiniz akrabamızsınız ama başka devletsiniz.’ diye güven duymayanlar oldu. Çünkü Türkiye’de patlama yapan bazı kişiler Türkmen olduğu için bazıları bize yardım etmedi. Çünkü Sultanahmet patlaması bir Türkmen taşeron elemanı tarafından yapılmıştı. Hatay’daki rejimin elemanı da yine bir Türkmen’di. Daha sonra tanışınca önyargıları kırılmaya başladı.”¹¹

Yapılan çalışmalardaki görüşmelerde de belirtildiği üzere sosyal ağların olumlu yönleri göç eden bireyler üzerinde oldukça etkilidir. Göçün zorluklarını hafifletmek, ev sahibi topluma

⁷Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği’nin Türkiye’deki Geçici Koruma Altındaki Suriyeli Kadın ve Kız Çocukların İhtiyaç Analizi Haziran 2018 Raporu’na bakıldığında, Suriyeli Mülteci bekar kadınların göç ettikleri ülkeye olan yabancılık hissinden kaynaklı olarak genel itibariyle Suriyeliler’in yoğun olarak yaşadığı mahallelerde yaşamayı tercih ettikleri belirtilmektedir. Genel itibariye bakıldığında, bir evde başka bir aileyle ya da akrabalarıyla yaşadıklarına dikkat çekilmektedir. Bununla birlikte, ne yazık ki kalabalık ortamlarda yaşanıldığından ötürü toplumsal cinsiyet temelli şiddet, cinsel taciz ve çocuk evliliği riski yüksek sıkıntılar da üzerinde durulan zorlu durumlar olarak görülmektedir (s. 26)

⁸Çalışmada yer alan mülakat örnekleri Mahmut Kaya tarafından 2017 ‘de yapılan *Türkiye’deki Suriyeliler İç İç Geçişler ve Karşılaşmalar* adlı çalışmasında yer alan nitel saha araştırmasından elde ettiği bulgulara yer verilmiştir. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak gözlem, görüşme, sözlü tarih, odak grup görüşmesi, örnek vaka ve doküman analizi tekniklerinden yararlanılmıştır.

⁹Kaya (a.g.e.)Türkiye’deki Suriyeliler İç İç Geçişler ve Karşılaşmalar çalışmasında görüşme yapılan kişilerden biridir. Sofya Hanım, 37 yaşında ve avukattır. (s. 47)

¹⁰Kaya, a.g.e.,2017, Halil Bey 38 yaşında bir öğretmendir. (s. 48)

¹¹Kaya, a.g.e.,2017, Ekrem Bey 54 yaşında bir avukattır. (s. 50)

ilişkileri düzenlemek açısından inşa edilen sosyal ağlar, yeni topluma uyum sağlamayı kolaylaştırmaktadır. Ancak bilindiği üzere sosyal ağlar daima olumlu sonuçlar doğurmamaktadır. Akrabalık bağlarının zayıflığı ve ekonomik koşullar gibi etkenler sosyal ağların işleyişi ile ilgili sıkıntıları meydana getirmektedir. Bu sorunlarda biri de kadın ticareti olarak karşımıza çıkmaktadır. Zor durumda olup yardıma muhtaç olan aileler üzerinden özellikle kadınları kandırma yoluyla durumu ticarileştirmeye çalışan ev sahibi kişiler olmasının yanında aynı din, dil, ırk ve etnisiteden gelen, kendileri gibi göç yoluyla gelmiş Suriyeli mültecilerin de bu yolu seçtikleri görülmektedir.

Sosyal Ağların Olumsuz Etkileri

Göç ve entegrasyon odaklı çalışmalarda “komüniter” görüş olarak yorumlayabileceğimiz perspektife göre sosyal ağlar -biraz önce vurgulamaya çalışıldığı haliyle- “cemiyetler, kentsel gruplar, dost, arkadaş ve akraba ilişkilerinden beslenmektedir. Dolayısıyla sosyal ağların doğal olarak iyi olduğunu, daha fazlasının iyi olduğu, ve varlığının genellikle topluluğun refahını olumlu etkilediğine işaret eder. Bu perspektif yeni göçmen statüsünde olan bireylere entegrasyon sürecinde karşılaştıkları risk ve kırılganlıkları yönetmelerine yardımcı olacağı hususunda vurguda bulunarak önem atfeder.” (Woolcock ve Narayan, 2010, s. 275). Ancak Portes ve Landolt’un (1996) dikkat çekmiş oldukları gibi bu genelleştirilmiş “komüniter” görüşü benimseyenler sosyal ağların işlevselliğini desteklerken ve olumlarken dezavantajlarını (gettolaşmayı beslemesi, çeteleşme, suça teşvik etme, uyuşturucu kartellerinin yaygınlaşması ve insan ticareti, emek ve beden sömürsü gibi) görmezden gelmektedirler (akt. Woolcock & Narayan, 2010). Örneğin, göç sürecinde sosyoekonomik sıkıntıların varlığı belli bir zaman sonra işin ticarileşmesine yol açmaktadır. Bu durum göç endüstrisini meydana getirmekle birlikte göçten etkilenen bireylere yardımcı olabileceği gibi sömürücülerin varlığına da işaret etmektedir (Castles & Miller, 2008). Toplumsal alanda yaşanan bu gelişmeler insan ticaretinin zeminini oluşturmaktadır. “Bilindiği üzere insan ticareti, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer başka türde zorlama, kaçırma ile aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması demektir.” (Kaya, 2017, s. 107). Bu bağlamda göç etmek zorunda bırakılan insanların zor durumlarından faydalanarak daha fazla içinden çıkılmaz bir duruma sürüklenme ile karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Bourdieu’nun (1977) dikkat çekmiş olduğu üzere “farklılık, tahakküm ve iktidar ilişkilerinin ve eşitsizliğin yaratılma sürecinin anlaşılması için özellikle bu ilişki ağını bağını besleyen sosyal sermaye düzeylerine” (akt. Fine, 2010, s. 343) bakılmasını gerekli kılmaktadır. Uluslararası Göç Örgütü’nün yayınlamış olduğu 2015 raporu, insan ticareti mağdurlarının %13’ünü çocuklar, %45’ini ise kadınların oluşturduğunu ortaya koymuştur. Mağdurların %79.9’u emek, %16’sı fuhuş, %4.9’u ise hem emek hem de fuhuş sömürü mağduru olarak tespit edilmiştir (Adıgüzel, 2016, akt. Kaya, 2017). Aynı zamanda çok eşli evlilikler de sömürü anlamında benzer sonuçlar taşımaktadır. Eş bulmaya aracı olan yerli ya da göçmen kişiler bu işten gelir elde etmekte ve işin ticaretini yapmaktadırlar. Suriyeli kadınlarla evlenmek isteyenlerden 250-2000 TL arası değişen komisyon ücreti almaktadırlar (Kaya, 2017). Mazlum-Der tarafından hazırlanan raporda, Şanlıurfa’da Suriyeli kadınlarla ikinci, üçüncü eş olarak gizli ya da para karşılığında nikahlanmalarının olduğu ve yerliler arasında boşanmaların da bu nedenle arttığına değinilmektedir.¹² Özellikle Suriye’ye yakınlığı ile

¹²Mazlum-Der Raporu’na göre, Batman Barosu Kadın Hakları Komisyonu Üyesi avukat Seçil Erpolat, “Batman’da da küçük yaşta Suriyeli kızların çoğu zaman komisyoncuların aracı olduğu, imam nikâhı ile ticarete dönmüş evliliklerle istismar edildiğini ve özellikle çocukların başlık parası adı altında belirli bir ücret karşılığında evlendirilmesi durumunun çok sık

bilinen sınır illerinde yaygınlaşan bu vakalar, istismar ve sömürünün yeni alanları olarak ortaya çıkmaktadır.

Ev sahibi toplum içindeki tanınmazlıktan faydalanan istismarcı bireylerin bu tür olayları geçim kaynağı olarak kullandıkları görülmektedir. Ancak en çok şaşırtan durum ise, Suriyeli vatandaşların ev sahibi Türkiye’de yine Suriyeli vatandaşlar tarafından para karşılığında kullanılmaları ve kandırılmalarıdır. Kaya (2017), “Türkiye’deki Suriyeliler Çalışması”nda Suriyeli mülteci kadınlarla yapılan görüşmeler bu şaşırtıcı durumu kanıtlar niteliktedir. Çalışmada görüşme yapılan Suriyeli öğretmen Felek Hanım şu şekilde anlatmaktadır:

“Bir gün evime Suriyeli bir çift geldi. Mersin’de oturduklarını söylediler. Mersin’deki yerli kişilerden çok iyi bir aile olduğunu ve kız aradıklarını söylediler. Kendisinin kızı da mühendismiş, kızımı bahsettikleri adama istediler. Ben de adamın ismini alıp Mersin’deki dostlarımdan bize ziyarete gelen adamı sordum. Ve daha sonra farkına vardım ki adam çete olarak çalışıyor. Bu şekilde yerlilere kız bulup onlardan komisyon alıyormuş. Bir süre sonra adam tekrar eşiyile geldi. Adama ‘Senin yaptığın çok ayıp bir şey, bu insanlar senin yurttaşın senin hemşerin nasıl böyle bir şey yaparsın’ deyip adamı kovdum.”¹³

Öğretmen Felek Hanım’ın ifade ettiğine göre Suriyeli bir adam tarafından Suriyeli mülteci kadınlar para karşılığında kandırılarak evlendirilmektedir. Bu durum zor durumda kalarak göç etmek zorunda kalan Suriyeli mülteci kadınların aynı kültürden ve toplumdaki geldikleri insanlara güvenme yolunu kapatmaktadır. Bu durum sosyal ağların olumsuz yönlerinin olabildiğini kanıtlar niteliktedir.

Kadınların istismar edilmesi hem yerli halk hem de Suriyeli mülteciler tarafından yapılmaktadır. Suriyeli mültecilere yönelik yardım faaliyetlerinde yer alan IHH yetkilisinin verdiği bilgilere bakıldığında da diğer örneklerle benzer durumların ortaya çıktığı görülmektedir: “Kadın mülteciler çok daha mağdur çok sıkıntı yaşıyor. Zayıf, savunmasız, destekleri olmadığı için mağdur durumdadır. İkinci evlilik bakımından erkeklerin kadınları sömürdüğünü ifade edebiliriz. Adam 50 yaşında normalde kız vermezler. Kız 15-20 yaşında. Durum kötü. Ben zenginim sana ve ailene bakarım diye ikna edip alıyorlar. Suriyeli bir ailede sekiz kız var, baba sakat. Zengin bir başka evli Suriyeli ‘Ben size bakarım.’ diye talip oluyor. Büyük kızı ikinci eş olarak istiyor, aile 17-18 yaşındaki kızını yoksulluktan kurtulma umuduyla veriyor. Ancak adam üç beş ay aileye ev kirası veriyor, sonra ‘Ben size bakamam.’ deyip onları yüzüstü terk ediyor. İhtiyaçlarını karşılarsa bile bence bu olay doğru değil, çünkü bu fırsatçılık. İkinci evlilik olabilir ama adalet ve dengeye önem vermek gerekiyor ve önemlisi kızın rızası olmalı.”¹⁴

Yapılan görüşmelere bakıldığı zaman sosyal ağların olumlu sonuçlar meydana getirmesine karşın belirli sorunları da doğurduğu görülmektedir. Bu sorunların özelde kadınlar üzerinde istismar ve sömürülme gibi unsurları meydana getirdiği açık ve nettir. Zor durumda olup özellikle ev geçindirme derdiyle burun buruna gelen kadınların gerek müşkül hallerinden faydalanıp gerekse bu kadınları kandırarak faydalanan insanların varlığına dikkat çekilmektedir.

Sosyal ağlar; ailevi bağlar, akrabalık ilişkileri ve mültecilerin göç edilen yeni mekan konusunda büyük beklentiler içine girmelerine neden olurken, bu beklentilerin gerçekleşmemesi büyük bir hayal kırıklığına yol açmaktadır. Tüm bunların yanı sıra, sosyal ağlar aynı zamanda insan ticaretini de kapsayan istismarı meydana getirebilmektedir. Suriyeli mülteci kadınları istismar etmenin yolu ise kadın ticaretidir (Kaya, 2017). Çoğu zaman kaçırma, zorlama veya şiddet yoluyla kadınlar fuhuş bataklığına çekilirken Şanlıurfa’da

yaşandığını belirtiyor.” (Kaynak: <https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/158617-turkiye-nin-cogalan-suriyeli-cocuk-gelinleri>) (Erişim Tarihi: 21.11.2018).

¹³Kaya, a.g.e., 2017, Felek Hanım 61 yaşında bir öğretmendir.

¹⁴Kaya, a.g.e., 2017, 42 yaşında IHH yetkilisidir.

gerçekleşen bir olay bu konunun önemini kanıtlar niteliktedir. Bir yardım derneğinde çalışan Suriyeli Halit şunları ifade etmektedir:

“Şanlıurfa'nın Eyyübiye ilçesinde bir mahallede bir erkek çocuğu olan dul bir kadına diğer bir Suriyeli gelip evlilik teklif etmiş. Muhtaç ve zor durumda olan kadın teklifi kabul edip imam nikahı ile evlenmiş, daha sonrasında ise kocası, kadını fuhuş yapmaya zorlamış. Kadın kabul etmeyince şiddet uygulanmış ve kadını fuhuş yapmak zorunda bırakmış. Kadın, bulunduğu evden kaçmak istemiş ancak başaramamış, adam onu yakalayıp eve hapsedmiş. Kadın sonradan fark etmiş ki bu adam mağdur durumda olan mülteci kadınları imam nikahı ile alarak fuhuş yaptırıyor. Aynı durumda olan ve fuhuşa zorlanan üç kadın daha varmış, kadınlardan birincisi her şeyi biliyormuş. Diğer kadınlar birbirinden habersiz. Halit, söz konusu mahallede giyim yardımı yaparken bu kadına denk gelmiş ve kadın durumu ona anlatmış böylece gerçek hikaye ortaya çıkmış. Bu Suriyeli adamın çete olarak çalıştığı ve zor durumda olan Suriyeli mülteci kadınları tuzağa düşürüp imam nikahıyla himayesi altına aldığı ifade edilmiş. Böylece kadınların birbiriyle iletişim kurmasını ve olayın duyulmasını engellemek istemiş. Halit, durumu daha iyi öğrenip polise bildirmek için bir sonraki gidişinde evin boşaltıldığını görmüş. Söz konusu Suriyeli adam, kadınların mağdur durumundan istifade edip onları akrabalarından kopararak fuhuşa zorluyormuş.”¹⁵

Görüldüğü üzere savaştan kaçıp gelen kadınların yabancı olduğu kültürün normlarından yeterli derecede haberdar olamamalarından kaynaklı olarak birçok koşulda istismar edildiği gözler önündedir. Bu, zaman zaman özellikle yaşça kendilerinden büyük olan kişilerle imam nikahı kıyılarak gerçekleştirilirken, kimi zaman da başlıkla, yasal güvencesi olmayan işler yoluyla ve/veya kadınları fuhuş tuzağına sürükleyerek kendini göstermektedir. Sorunlar ne kadar farklılaşırsa farklılaşsın her türlü durumda kadınların göç sürecinden etkilenen dezavantajlı gruplar arasında yer aldığı ve sosyal ağların bu konuda olumsuz yönleriyle kendini inşa ettiğini göstermektedir. Bunun yanında, özellikle iç savaştan kaçıp Türkiye’de yaşam mücadelesi veren Suriyeli mülteci kadınların, sosyal ağların inşa ettiği olumlu yönler haricinde olumsuz yönleriyle de karşılaştığı ve özellikle fuhuş tuzağı gibi suçlarda kendini bulabildiği ya da herhangi bir işte yine güvendiği akrabaları, komşuları yoluyla girdiği, yine suç ile buralarda karşılaştığı örneklerde de belirtilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal ağlar, göç ve göçmenlik deneyimlerindeki etkisi ağırlıklı olarak olumlu işlevsel özellikleri üzerinden ele alınmaktadır. Ancak çalışma kapsamında ele alınan örneklerde de açıkça görüldüğü üzere burada önemli olan göçmenlik deneyimlerindeki sosyal ağların sayısı ve aralarındaki güç bağı değildir. Sosyal ağların işlevsellik düzeyi ve niteliği de önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriyeli mülteci kadınları istismar edilme sürecine ve suça iten bilişsel işlevler olarak “güven” ve “karşılıklılık” duygusunun önemli derecede etkili olduğunu ifade edebiliriz. Özellikle kadın mülteciler özelinde yapılan çalışmalar sosyal ağların “karşılıklılık” ve “güven” duygusu üzerinden istismar edilme ve sömürülme süreçlerini meşrulaştırdığını göstermektedir. Dolayısıyla sosyal ağların Suriyeli mülteci kadınlar üzerinde çoğunluğun (özellikle dul kadınların çocukları için) iyiliği için bireysel kazançlardan vazgeçme, çok eşliliği kabul etme, fuhuşa yönelme ve çocuk yaşta evliliğe razı gelinmesi gibi olumsuz işlevsel özellikleri yaygınlaştırdığını belirtebiliriz. Ekonomik entegrasyon sürecinde yaşanan sıkıntı özellikle Suriyeli mülteci kadınları “karşılıklılık” duygusu üzerinden sömürüye ve istismara maruz kalmaya rıza göstermelerine neden olmaktadır. Zira çok eşliliğe maruz kalan ya da düşük ücretli işlerde çalışan kadınların profillerine bakıldığında aralarında yüksek vasıflı işgücüne sahip olanlar da vardır.¹⁶ “‘Hareketliliğin engellenmesi’ olarak ifade edilen durum göçmenler için kendi etnik grupları

¹⁵Kaya, a.g.e., 2017, Halit Bey 30 yaşında bir öğretmendir.

¹⁶Bu konuyla ilgili ayrıntılı bir çalışma için bkz. “Akyiğit (2016). Etnik toplumsal ağların iş gücü piyasasına geçişlerdeki etkisi: Suriyeli mülteciler örneği. *Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, ss. 149-159.

tarafından sağlanan iş ilişkilerinin çoğu kez mesleklerinde tek yönlü bir yola girmeleri anlamına gelmekte ve buradan çıkıp göç alan ülkelerin genel ekonomisine girecek yolu bulmaları mümkün olmamaktadır” (Light,1972, akt. Akyiğit, 2016, s. 156). Sonuç itibarıyla Türkiye’ye yönelik yoğun göç sürecinin devam ettiği göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’de sosyal, psikolojik, ekonomik hatta demografik anlamda kararlı adımların atılması gereklidir. Özellikle ülkesinden ayrılmak zorunda kalarak Türkiye’ye göç eden Suriyeli mültecilerin %49.2’sinin kadınlar ve çocuklar olduğu aynı zamanda savaşın getirdiği olumsuz faktörlerden en çok etkilenen dezavantajlı grupların yine kendileri olduğu gözle görülür bir gerçektir. Bu bağlamda mülteci kadınların Türkiye’ye uyum mücadelelerini kolaylaştırmak adına rehberlik ve rehabilitasyon gibi destek mekanizmalarının önemi üzerinde durulması gerekmektedir. Bunun sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için ise göç eden kadınların kayıt altına alınmasına önem verilmelidir. Özellikle kayıt altına alınan kadınlarla sık sık görüşmeler yapılmalı ve sorun tespitine önem verilmelidir. Aynı zamanda Suriyeli kadınların sahip oldukları hakların farkında olmaları için eğitim faaliyetlerinin de sürdürülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda kadınlarla özel olarak ilgilenen STK’lara büyük işler düşmekte, Suriyeli kadınların haklarını korumak, bilinçlendirmek ve uyum faaliyetlerini kolaylaştırmak adına çeşitli aktiviteler düzenleyerek toplum içinde var olabilmelerini sağlamaları gerekmektedir. Suriyeli mülteci kadınların uyum sürecini kolaylaştırmak adına atılabilecek bir başka adım ise meslek edindirme kurslarıdır. Bu adım, mülteci kadınları iş sektöründe var edebilecek ve uyum konusunda önemli bir adım olacaktır. Ayrıca çalışmanın ana yapısını oluşturan sosyal ağların olumsuz yönlerinin ortadan kalkabilmesi için meslek edindirme kurslarının varlığı gerekli bir adım olacaktır. Çünkü sosyal ağların özellikle Türkiye’ye göç ederken olumlu şekilde kendini göstermesi, sonrasında kadınlar ve çocukların dezavantajlı gruplar içinde yer almalarından faydalanmaya çalışan insanların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu durum zor koşullarda yaşam mücadelesi veren özellikle kadınlar için daha zor süreçleri meydana getirmektedir. Meslek edindirme kursları Türkiye genelinde yaygınlık kazanmaya başlamıştır ve bu konuda kadınlara oldukça yardımcı olacaktır. Suriyeli mülteci kadınların buralara yönlendirilmesi, sonrasında ekonomik özgürlüğünü elinde tutan bilinçli kadınların oluşmasını sağlayacak ve yasadışı işlerde çalışmanın önünü kapatacaktır. Bu anlamda sosyal ağların karanlık yüzünün ortaya çıkması da Suriyeli mülteci kadınlar için bir nebze de olsa önlenmiş olacaktır.

Suriyelilerin Türkiye’de kısa süreli ya da uzun süreli kalacağı düşünüldüğünde sonuç olarak kadınların topluma kazandırılmaları gerektiğine inanılması gerekmektedir. Suriyeli mülteci kadınların bilinçlenmesi ve topluma kazandırılması ekonomik ve sosyal kalkınma açısından Türkiye’ye yarar sağlayacaktır. Hükümete bu konuda önemli görevler düşmektedir. Türkiye ile Suriye arasındaki geçmişten gelen kültür ve birlik bağının sürdürülebilmesi adına açık kapı politikası uygulayarak yoğun bir mülteci akımına izin veren hükümet yetkililerinin bu gibi yasadışı işlerde çalışma ve çalışmak zorunda bırakma konusunda önemli çözümler ortaya koyması gerekmektedir. Bu doğrultudaki çözümler ayakları yere sağlam basan kadınların olmasını sağlayacak aynı zamanda sosyal ağların da yol açtığı sorunların ortadan kalkmasına zemin hazırlayacaktır. Bu açıdan politikacıların kadın göçü ve özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bilinçlendirilmeleri ve politika üretmeleri sağlanmalı, bunun için de sosyolog, psikolog ve sosyal hizmet uzmanları gibi alanında yetkili kişilerle çalışmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

AFAD, (2014). *Türkiye’deki Suriyeli kadınlar*. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.

Akyiğit, H. (2016). Etnik toplumsal ağların iş gücü piyasasına geçişlerdeki etkisi: Suriyeli mülteciler örneği. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 8, 149-159.

- Barın, H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli kadınların toplumsal bağlamda yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 10-56.
- Buz, S. (2004). *Zorunlu çıkış zorlu kabul (mültecilik)*. Ankara: SGDD Yayınları.
- Castler, S., & Miller, M. (2008). *Göçler çağı: modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. (B. U. Bal & İ. Akbulut, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fine, B. (2010). *Sosyal sermaye, kuram, uygulama, eleştiri*. M. M. Şahin & A. Z. Ünal (Der.). İstanbul: Değişim Yayınları.
- IHH (2015). *Suriyeli kadınlar bitmeyen acılar kaybolmayan umutlar*. İnsani Yardım Vakfı.
- IOM (2009). *Göç terimler sözlüğü*. Uluslararası Göç Örgütü.
- KADEM (2016). *Kadınlar göç yolunda projesi, Türkiye'deki Suriyeli kadınlar: sosyoekonomik ve hukuki sorunlar*. A. O. Demir & M. Moiz (Haz.). Kadın ve Demokrasi Derneği.
- Kaya, M. (2017). *Türkiye'deki Suriyeliler*. İstanbul: Hiper Yayın.
- Kaya, A., & Kırac, A. (2016). *İstanbul'daki Suriyeli mültecilere ilişkin zarar görülebilirlik raporu*. Hayata Destek Derneği.
- MAZLUM-DER (2014). *Kamp dışında yaşayan Suriyeli kadın sığınmacılar raporu*. İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği.
- Sayın Y., Usanmaz A., & Aslangiri F. (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği. *KKM Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-16.
- SGDD (2018). *Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyeli kadın ve kız çocukları ihtiyaç analizi*. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği.
- Woolcock, M., & Narayan, D. (2010). *Sosyal sermaye: kalkınma teorisi araştırması ve politikası için öneriler, sosyal sermaye, kuram, uygulama, eleştiri*. M. M. Şahin & A. Z. Ünal (Der.). İstanbul: Değişim Yayınları.